

PODRAVINA U PUTOPISIMA MATKA PEIĆA

Peić svečano, pomalo i patetično, najavljuje svoj prvi susret s Podravinom, kao da je otkrio nešto čudesno. I doista, Podravinu će nekoliko puta proputovati i ona će ga zadiviti i osvojiti. Te doživljaje opisat će onako kako to još nitko nije.

Zdravo ogromna, teška i jaka naša pokrajino, gdje vjetar sjevernjak pomaže mesaru oštriti sjekiru kad mu ozubati u raskoljavanju zaklane, o orah obješene, raskrečene krave i gdje se rosa nudi seljaku da mu ovlaži brus otupio od košnje predebele grobljanske trave!

Podravinom ne možeš lađom kao Posavinom. Presita šljunka krupnijeg od jajeta divlje guske i pijeska sitnijeg od krmelja vidre - Drava, osobito u gornjem toku, kao da prezire krmu dereglije, provu remorkera. Kao da u samoći želi oteći Dunavu. Zato umjesto žutom vodom, u Podravinu putuješ crnom zemljom. Njezini stari putovi i nova autostrada otkrit će ti svijet kakav ćeš rijetko susresti bilo gdje u našoj domovini!

Autobus velik kao deset volova

Okolo tebe kao ispružen dlan zemljoradnika svud samo ravnica! Sate i sate putuješ - autobusom velikim kao deset volova kroz podravska sela debela od krava nebeski plavih očiju, ispod ogromnog guščinjski tustih oblaka. Jedne kuće kao bjelanjak, druge kao žumanjak. Pred njima u blatu svinje ružičastije od cvijeća. Na njima lastavice tako uhranjene da moraju zidati gnijezdo šire od vimena.

Podravska autostrada /magistrala - prim.a./ najživlji je naš put! Tko tuda sve ne juri, trči, poskakuje, što se sve ovuda ne vozika, povlači, zastaje, gega, dronca, šepa, drnda. Uz žuti alfaromeo, auto slikara "naivca" iz Hlebina, tuda trči stari, blatni pas iz Molva, a uz njega kaska Rom iz Pitomače s kolima punim krpa i dječurlije. Pa onda iza njega na biciklu puše i psuje rumeni, debeli pekar iz Novigrada Podravskega, a za pekarom prosjak iz Virja s drvenom nogom! I napokon: red starih i mladih gusaka koje gaču da izlaze iz Kloštra!

Kroz podravska mjesta vucaraju se potoci vragoljani: Zdelja kroz Virje, Komarnica kroz Novigrad, Hotova kroz Šemovac. U dane velikih dravskih poplava i oni prave svoje "huncutarije" ostavljajući za sobom puno "gnoja, starog suđa, obuće, odijela", a često i "uginule male životinje kao perad, mačke, pse, pa čak i prasad", ljuti se urednik starih novina "Podravec".

U Podravini mnogi se prezivaju Hodalić, ali rijetki idu pješice. Drži ih "biciklomanija". Stari novinar bilježi prije pola stoljeća: Gledamo ih kako jure ulicama, stari i mladi, muško i žensko, bos i obuveni, gospoda i gospođe, pa i naš seljački svijet obojeg spola. Vidimo čak i djecu od pet godina koji nisu u stanju prekoračiti priječku, već voze ispod nje. Svima se vrlo žuri..."

PODRAVSKA SELA I GRADOVI

U Koprivnici sunce, izgleda, ne izlazi iznad dimnjaka župnog dvora niti ispod pekareva

golubinjaka, nego iz ogromnih grudi podravske seljanke! Gle je, kako vlada centrom grada. Uz park mokat od svibanjske rose - korzom, natašte - ona nudi velikog crvenog pijetla! Težačko, podravsko sunce! Grunje mu se runi s motike, prebačene preko ramena bosog seljaka. Još prije nego je propalo zvijezde Kosci, on je ustao u selu Štaglinec. Tu gdje je stablo bijelog jorgovana guzatiije od mlinarice i gdje džigerica monstruozno razbuja mladu patku - tu se dan tako naglo zabijeli!

Peićevi su opisi slikoviti, veoma zanimljivi, neke se komparacije doduše ponavljaju, najčešće guzata, guzatiija /odnosi se na seljanku/, a guzata je i Bilogora! Peićevo poznavanje flore i faune omogućuje mu nesvakidašnje opise koji ponekad i zasmetaju. Ali, to su putne bilješke, trenutne, eruptivne i možda bi se njihovim "cifranjem" izgubila spontanost pričanja.

Lijevo, odvojak u B r e g e, na sjeveroistok, u H l e b i n e i staru cigansku koloniju, prema Ugarskoj. Pogled nekud u ogromnu daljinu u kojoj se - kao u gnijezdu lastavice drvaruše - miješaju blato i modrina. Evo, u šljiviku od sinoć još u bijelu, rutavu potkoljenicu zavezana, pase ždrebnica.

Iz V l a i s l a v a mi ne izlazimo. Mi smo izneseni: guzuckanjem brdeljaka Prkosa pod vinovom lozom - lijevo, sisuškanjem humlja Srdinca pod brkatim kukuruzom - desno.

U N o v i g r a d u P o d r a v s k o m kraj crkve s bokom u koji bi stale tisuće žumanjaka, Marija se čudi, iz kipa: da li je to na biciklu Podravka ili je to krevet na točkovima.

U V i r j u vrije proljeće Pekar Pezelj se smješka: za ogromnom, u mahovinu obraslim zidom, slušucka, u pomlađenom grobljanskom šišmiru ljenuškavo parenje grlica masnog podvoljka, repa zatopljenog u salo. Kuće boje brašna, sala, cikle. Među njima crkva crvena i smeđa kao iz čabra šakom podignut zec u salamuri. Ulica Ljudevita Gaja. Opet picokica. Čizmaruša. Izvezla se iz dvorišta, uzjahuckujući na bicikl. Kaže mi suputnik: Picokica ima na sebi više sukanja nego Dante krugova. Jedna ih je imala čak dvanaest... ali nije imala gaća!

Peićevi zapisi o podravskim mjestima nastajali su tijekom više godina, onako kako je dolazio u pohode naftašima, novim nalazištima nafte i plina. Zato se u nekim mjestima našao više puta.

Kloštar Podravski

K l o š t a r P o d r a v s k i pun svibanjske magle i mužnje krava. Sad iz radija dolazi neka rumunjska pjesma. Ravnica u mlijeku mladog žita koje ti se prostire horizontom, od sljepoočnice do sljepoočnice.

U žitu, na biciklu jajastih točkova guzata, od sutona vlažna podravska Ciganka!

Preko željezničke pruge, kraj nekog prerutavog jarka, s prvim zvijezdama došli smo na asfalt podravske magistrale. Tu su nas dočekali čempresi i Cigani. Kip s bjeguncima plavim od sumraka i posutim zvijezdanom prašinom: Josip, Marija, Isus i magarac na putu /ma kamo iz ovih divnih polja?/ u Egipat.

Cesta glatka i sjajna kao kobila. U proljeće sva je Podravina mlječina bikovska, žitna, zvjezdana. U prozorčićima sir i Sirius. Tako jako zelenilo na sve strane da teško raspoznaješ zeleno svjetlo semafora!

Đurđevac žut ko jaje, ružičast ko vime, bijel kao sir. Picokica - gore roda, dolje ždrebnica. Picok na biciklu - kao mužjak bogomoljke. Vozimo na kraj Đurđevca gdje počinju "živi peski" ili hrvatska sahara. Ogromni valovi vjetrom navaljanog pijeska. Pod snijegom je riđ i vlažan. Nigdje otiska pandže zvijeri, kandže ptice. Tu se divlji zec u predahu ne popiša niti u trku prospe kuglice toplog blata. Ničeg. Tek tu i tamo trnovita akacija s tvrdom crnom sjemenkom u kožnatoj kesi. I bor samotnjak čekinjast kao vepar. Sade ih da zaustave jalovi rad pijeska koji je inače odličan za zidanje kuća.

Onda smo u studenom 1977. godine došli mi naftaši i digli ovaj naš toranj, jedini toranj u pijesku kod

nas. Ko da radimo u pustinji.

Idemo razgledati stari grad, kad smo već u Đurđevcu. Ulazimo kroz bijele zidove u rumeno dvorište kao šaka Podravke u rasječenu gusku da iščupa srce, jetra, utrobu. Sve bijelo i jako, sve žuto i čvrsto, sve crveno i tvrdo. Koracamo hodnikom pokrivenom ogromnom drvenim klicima. Svod kao rebra bika. Drveni balkoni kao kištre u slami za voženje teladi na sajam. Za desnu zgradu kažu, da je bila konjušnica, pletionica košara, pa kuglana. Grakanje gavrana sa zaleđene oranice.

Iz Đurđevca u Molve, na našu današnju zemnim plinom najbogatiju bušotinu, vodi nas zapravo đurđevačka seljanka na biciklu. U šoferšajbi našeg automobila vidi se kako se diže pretvarajući se grudima i vratom u rodu i kako se spušta bokovima postajući raskošnija od pauna. Za njom zaostaje Podravec pješak, težak, u čizmama rutavim od čekinja u zaleđenoj svinjskoj krvi. Njih dvoje idu u sela koja još spavaju snom starih nizozemskih staja, flamanskog Betlehema. Pred nama je ogromni zimski podravski horizont.

NAFTNI TORANJ

Život na tornju poseban je život. Muški život /Odatle je, najvjerojatnije, naslov za svoju knjigu o Peiću, Muški život, uzeo Vlatko Pavletić/. Peić nastavlja temu: Ne kao onaj na starom barokastom tornju punom sna sove, ljubavi goluba, ćukova buncanja i vrapčeva seruckanja na strijelu kazaljke koja nabodenim, od kiše otupjelim, od snijega zarđalim srcem, sa zakašnjenjem pokazuje vrijeme na pocrnjelim rimskim brojkama. Na naftnom tornju sve se trese od života! Jedino ti je ograničenje da umjesto riječi daješ znakove rukama, umjesto glasne psovke nijemo pokažeš bosanski grb.

U naftni toranj kao da se utjelovilo držanje najjačih i najprkosnijih životinja. U čeličnom podnožju osjećaš ukopavanje ždrijepčevih kopita pred priskok, na bini strašno klaćenje bikovskog muda, na vitkom vrhu tornja i u njihanju žilavog koloturja slutiš igru vrata i koloturiranje očiju te očekuješ da još samo čuješ ržaj mlječinom nabijene kobile! Na naftaškom tornju firme Cardwell nema ti one okamenjene tišine kao oko kolona Marka Aurelija i Trajana u Rimu, niti ima onih nježnih danguba kao u Parizu ispod Tour Eiffela!

.....na kraju uvidiš da toj zvučnoj lomljavi, tom teroru strojeva nema prestanka, jer eno - jedan nasmijani tornjaš nosi mrku črtku od veprovine. Njome će, umočenom u grafitnu mast, namazati navoje neka krenu u novu trku! Jer toranj radi kao što rade more i srce: dan i noć!

Peić voli istraživati utjecaj svih tih geoloških promjena, ali i ljudi. On jednostavno veli: Mene zanimaju fizionomije tih stručnjaka. Nije mi dosta da im opisujem rame, obrvu, ruku ili boju kravate, nego ih dapače u dva-tri poteza pera crtam među moje bilješke. U pokretu njihova lica ili ruke, ako si malo bolji psiholog, pročitat ćeš da su to ljudi u kojima su se našli strast rada i staloženost akcije. Uz to: disciplina i upravo tajanstveno osjećaj za mjeru. A iznad svega: kad govore o inelektualno ili moralno najtežim stvarima, govore mirno, jednostavno i - što slušaoca frapira - govore uz osmijeh. Kad sam kod osmijeha, kao za šalu mislim kako je lijepo božici zemlje zvanog Gea u rukama ovih ljudi koji mi, ovako stručni i humani, nalikuju na naku vrstu geoloških ginekologa!

FERDINANDOVAC I CRNO ZLATO

Razgovaramo o podravskoj nafti. Pogledavamo na zemljopisnu kartu. Drava je, gle, smotana,

raskomadana kao utroba soma izbačenog dinamitom krivolovaca u pijesku, tu kljunom riječnog galeba razvučena, tamo kandžom ravničarskog gavrana iskomadana i onda opet zupalom svinjskog ježa isjeckana.

Pitamo dečke koji čašu drže šakom bikovski rumenom i naftne brojke izgovaraju rzanjem - što im rade postrojenja i drugovi u Ferdinandovcu, sabirnoj stanici podravske nafte? Čujemo da odatle dnevno odlazi šezdeset do stotinu tisuća kubika u cijelu Podravinu! Saznajemo da u Varaždin mjesečno šalju šesto pa i sedamsto tisuća kubika! Pomažu i Varteks i Svilanu i stotinu domaćinstava.

M O L V E III

Pod nebom pred snježenje /muklim kao jaja gavrana/ prijatelj mi rukom, kroz disanjem zamagljen automobilski prozor, pokazuje Molve. U daljini su malene kao licitarski konjić. Vozimo kroz čičak viši od automobilskog blatobrana. Stajemo da u toj zimskoj pustinji pročitamo novu oznaku - umjesto starog križa koji smo toliko susretali uz podravske pute čitam: Molve I. "Pozitivna bušotina" objašnjavaju mi, stojeći u čizmama u krtičnjaku.

Kroz golu šumu kojom sad ne skaču vjeverice, niti kucka žuna, vide se plavi naftaški kamioni. Voze kamen, temelje novog bušenja. Vozimo po "naftaškom parketu", po hrastovim daskama, postrojenim u šumsko blato da omogućuje prilaz radišću. Tu među ledom okovanim gavranima i injem potkovanim svrakama, tu na razdrmanim hrastovim daskama u šumskom blatu zvanim "talpe" evo jedva mogu promrzlom rukavicom od mrke jelenovine vladati kemijskom olovkom i spojiti slovo sa slovom, a kamoli riječ sa riječju.

Molve III! Šef dizalice Vinko Pavel izašao je iz čeličnih kola i s grlom u krznu predstavlja nam ovu eruptivnu bušotinu. Nastala je poslije Molva I i Molva II. Pritisak joj je 355 statičkih atmosfera. Dok govori, ogledavam se: Pod nogama, umjesto svinjske krvi, mrlje strojnog ulja. S teškim dahom naftnog goriva u nosnom krznu, umjesto s mirisom masti gusje pečenke - šutim i pitam se: Gdje si stara Podravino, zemljo iz kalendara-sanjarice davnog koprivničkog knjižara Vinka Vošickog? Gdje si da vidiš svoj novi život. Nije u tebi samo automobil zamijenio konja i nafta zob, nego je i zemni plin evo zamijenio prdljevinu! Sad vjetar pušta naša pramater zemlja. Pušta je iz gužnjaka dubokog tri tisuće pod pritiskom od tristopedeset metar i pet atmosfera!

Gotovo sam siguran kako se Peić nijednog trenutka nije upitao hoće li se čitatelju svidjeti njegove usporedbe, njegove "ružne" riječi. A ima li ružnih riječi? Ili su riječi koje je upotrijebio takve kakve određeni opis traži!? Izrazi koji slijede još će više šokirati, recimo, jezične čistunce. Uostalom, s tv ekrana svakodnevno nas zasipaju stotinama doslovno prevedenih ogavnih riječi i rečenica /psovki!/ koje se rabi u krimi i kaubojskom svijetu.

Da nam pokažu kako utroba zemlje daje sebi oduška, šalju jednog dečka s ogromnim kliještima na naftni toranj, neka malo odvrne čelični šupak i za čas je počelo ogromno vjetrenje, spaljivanje plina! Prdež silan kao da uzlijeće eskadrila "tupoljeva"! Prdljevina jaka kao da na Cape Kennedyju lansiraju raketu na Veneru! I onda odjednom buknu vatra kao da hiljade lisica progone hiljade fazana ili da se stotine i stotine kila ciganjskim svatovima izvezlo iz zemlje na nebo da se utruje s ognjenom kolima svetog Ilije. Plamen više ljubičast i ružičast nego crven. Tek mu je usijano srce narančasto.

Taj nesvakidašnji prizor gledamo sa stotinjak metara udaljenosti. Vrag ne da mira foto-reporteru, mojem prijatelju Zdravku Cveku. Želi to snimiti iz što neposrednije daljine. Kažem mu: Pazi da ne

stradaš od erupcije plina kao Plinije od erupcije Vezuva!

Peića nitko nije natjerao da dijeli s naftašima INA-e Naftaplina neudoban terenski život. Morao je gaziti blato, morao je sjesti u vozila svih vrsta. Smisao humane misije pisca i literature, njihovu etiku vidio je u fiksiranju života iz samog njegova središta. A da bi shvatio viđeno i to prenio u svoje rečenice spisatelja, morao je proučavati stare geološke karte, studirati stručne tekstove o nafti, stvarati poseban vokabular. Morao je boraviti na svakom mjestu na kojemu se odvijao naftaški život. Naravno, njegova su opažanja mnogo šira, literarna i intelaktualna.

MOLVE SELO

Zima je, a oko bušotine zavarene toplinom zemlje iz dubine, gle, krtice ruju gore - misleći da je proljeće! Lijevo uz nas naftni željezni toranj, desno nedaleko, molvanski /molvarski?/ crkveni toranj "na rog". Vozeći uz potok u mrtvom šašu, preko polja, dospjeli smo u Molve. U Marijanskoj ulici gledamo stari, veseli podravski prizor: seljaci pretvaraju kukurušnjake vitkije od gondola u ružičaste gužnjake krmača. Cipresa. Zelena apoteka. Klesar Josip Ivančan. Na groblju kameni anđeo i živa guska. Mrtvačnica na brešćiću /da za poplava lijes ne dopliva natrag kući/. Po ulici glavati dečki i sisate cure. Na izbrežini bijela crkva. Kao sat sa zlatnim lancem na trbuhu preprodavača telića. Preko puta krčma Pod lampašom. Vode je Martin i Zlata Kovačić. U sobi slike njihova rođaka naivca Mije Kovačića

NA BUŠOTINI M O L V E IV

Na bušotini Molve IV Peić se susreće s tornjem Emsco II kojega naziva slavnim. Zato što je prije bio u okolici kraljevskog Zadra. No, Peić za njega ima još jedan epitet: Najpotentniji ljubavnik. Zapis o njemu ide u red najzanimljivijih. Možda nije za sve uzraste!

Najpotentniji ljubavnik

Makar oko njega nema zlata i srebra kraljevskog Zadra, nego blata i magle seljačkih Molva - naš Emsco II je sretan. Ne samo sretan nego je kao najpotentniji ljubavnik božice Gee postavio u Panonu rekord u bušenju: uspio je ući u nju ništa dublje nego četiri tisuća devetsto metara!

Šefu radilišta ing. Krsti Lešiću koji mi to saopćava, nadodajem: a možda mu baš odgovara Podravina! Valjda mu taj kraj ogromnih bikovskih muda pospješuje isplačnu glavu, valjda mu ova sela - gdje seljaci sjekirom komadaju kuhanu svinjsku glavu u tlačenicu - pomažu kompresorima.

Da me uvjere kakva je stvarno ljubavnična taj Emsco II, zovu me na dno radilišta da mi pokažu neobičan prizor. To je groblje njegovih metalnih kvrga! Ogromni troglavi glavići od najtvrdog materijala, od volframa, leže jedan preko drugog prebačeni, krezubi, oglodani, tupi, odbačeni - izvan daljeg naftnog života.

Svako ovo svrdlo stoji deset milijuna dinara! Dok je mlado i zubato, premazano je crvenom uljenom bojom - tumači iskusni bušač, smijući se jednom znatiželjniku koji je nogom želio, a nije mogao, pomaknuti /pa i mrtvog/ metalnog kvrgonju. Možda dravska magla što je sve gušća i sve bjelja pahuljala na našeg slavnog naftaškog Casanovu i na njegov otupjeli bušački alat te je cijelo radilište izgledalo kao ogromna guska, možda je to navelo jednog isplačara koji po naravi svog posla ne voli kao

klinaš kelnericu, nego kuharicu - da ne načini poput nas ljubavnu neku kulinarsku usporedbu: Uskoro ćemo biti s bušenjem na pet tisuća metara. To ti je pritisak od sedamsto pedeset atmosfera, a temperatura je već sada dvjesto i dvadeset stupnjeva... Bušača vrtla mogu dalje! Ali se kasnije u bušotini remontašima sprave i specijalne gumene brtve raskuhaju kao gusja noga u loncu s ajngemahtesom!

Stojim u naftnom blatu i slušam kako mi s tugom i smijehom govore kako su Francuzi - vidjevši ovaj naš prejaki, lijepi, molvanski, naftaški pakao - ostali zabezeknuti. Veličanstvena snaga plina u ovoj bušotini izbezumila im je mjerače u kolima Schlumberger!

MUŠKARČINE ŠIROKIH RAMENA

Peić svoje "naftaške manekene" nije morao tražiti. Oni su se svuda pojavljivali - kraj bušotina, u drvenjarama, u birtijama, u upravnim zgradama. Gledao ih je kako rade, promatrao njihovo prirodno ponašanje, njihov zdrav odnos, veselje, smijeh. Snagu njihova duha i mišica. I iznenadio se kad su mu rekli kako se s novog zidnog kalendara ne crni više dimnjačar nego se smije naftaš!

Volim tu mrku, ravnu Podravinu, onu kojoj je jedini ultramarin: sa zemljom pomiješana, pod neobrezanim noktom naftaša podudarena krv i odsjaj sunca prebijenog na gavranu kojem je perje krepalo od vucaranja zemnim uljem. I zato se ne ljutim kao veterinar iz Koprivnice, nego se smijem / da sam vepar puštao bih vjetar! / na sve kojima je ova zemlja smet, a njezini ljudi kripli i poderanci! Dođi vidjeti podravsku naftu i naftaše! Kakve muškarčine širokih ramena, jakih glava i čvrstih šaka! Momci tvrdo opasani, crveni, u kožnatim vjetrovkama, s lovačkim nožem u džepu hlača, s "omegom" na dlakavoj ruci! Naslonjeni na čelični naftni toranj a ne valjda na prosjački štap! Za slikanje tih podravske naftaša - kako bi rekao veterinar - presitan je kistić "naivaca". Za tog, od zdravlja preširokog, od rada prekrupnog naftaša trebala bi mrko ulje Van Gogha, velika četka od veprovine, i to vjerujem ona zgrabljena ručtinom Constanta Permekea, onog grandioznog Flamanca kojem boja nije bila stari crveni lak za licitarsku bebu, nego nova, surova masa, kojom se budućnost propinje između crnine jučerašnjeg đubrenika i zlata današnje nafte!

Što se više upoznao s naftaškim životom Peić sve manje podnosi naivno slikarstvo. Ne opravdava ga, ne želi ga razumjeti kao fenomen, kao nešto što se moralo dogoditi, što je odrazilo život Podravaca, socijalne nejednakosti. Na tom su tlu rodnom pšenicom, kukuruzom i svim drugim bogatstvima egzistirali i bokci. Gladni i fizički neugledni i deformiranih udova. A nije li umjetniku zanimljiviji neki nesavršeni oblik, ružnoća umjesto ljepote? Pratimo Matka s njegovim blokićem u Upravi radilišta plina Podravina u Đurđevcu.

Da uđeš, "naivko" sa mnom, tu bi te umjesto tvog starog Podravca gladuša, futavca, dronje, dočekao stotinu i deset kilograma težak, okupan, u lijepom odijelu - nasmijani, mladi podravski naftni inženjer kojeg drugovi odmila zovu "Šiljo". Kad ga gledam kako od zdravlja i rada ovako svjež i jak i crven, nabrekao, šakom pokriva cijeli tanjur kruha i mesa i pola litre rizlinga na stolu, a ramenom zastire četvrtinu prozora razgorenog podravskim travnjem - taj mladi inženjer mi izgleda kao Mauricwe de Vlaminck, fovist, ona slikarčina koja je početkom našeg / prošlog op.v.f./ stoljeća stvarala umjetnost likovne sile: krošjom crte, aperkatom boje direktno ritma!

A kad su došli drugi podravski naftaši: bušači iz Crnih jaraka, tornjaši iz Hrastove Grede, klinaši iz Drenovice, isplačari iz Orašja, remontaši s Volarskog brega, inženjeri - to je bila divna revija zdravlja,

defile ljudske snage, muškog prkosa!

I tako se profesor Peić, koji je osjetio ozračje pariških i londonskih akademija i sveučilišta i velikaških salona, veseli s naftašima u đurđevačkoj krčmi uz vino "Đurđevački odrezak". S njima je i on spontan, i recimo to tako, vraćen među obične ljude. Zato kaže: *I onda smo svi zagrljeni počeli pjevati! Kako je sve to bilo daleko od lakirane razglednice iz zagrebačke knjižare: i ova nova naftaška Podravina i ovi mladi Podravci naftaši.*

PODRAVKE PEIĆEVIM OKOM

Tisuće ženskih likova koje su risali ili slikali najrazličitiji umjetnici vidio je Peić. Vidio je bezbroj ženskih aktova i govorio je o njima studentima na Akademiji i gledateljima na televiziji. Pisao je o njima studije i analizirao istinitost umjetničkog izražaja. Sada se susreo sa stvarnim ženskim likovima pretežito podravskim seljankama. Gotovo je stalno obuzet usporedbom realnosti i onim što je realnost u djelima slikara naivaca.

Dragi staklarčiću, slikarčiću, primitivčiću, zar ne vidiš što piše na ulazu u Đurđevac?! Toliko poznaš slova da moraš pročitati: Dragica Patačko - vulkanizer! Piše ti da je ta nova žena sve prije nego stari Cigankin kostur s lulom kakvim nam ti pričuckaš priče o Podravini! A dronjci koje nam ti guraš pod nos? Pogledaj seljanku iz Dinjevca koja se kraj nas vozi na biciklu! Toliko na njoj zdravog lana, neukroćenog samta, divlje svile, veselog cica, da bi njima mogao obući sve oltare đurđevačke crkve sa svim njezinim sveticama, svecima pa i anđelima. A kruh? Kakav komadić kukurušnjaka na tvojoj slici lažljivici! Kruh bjeliji od mjeseca, guzatići od seljanke.

Među ženama koje je sretao u Podravini bile su konobarice i ciganke. Peiću su sve ili guzate ili sisate, no sve su seksi.

- Kelnerica Terezija, s grudima ništa manje carskijim od svoje velike imenjakinje, donijela je Carte de jour.

- ... u prolazu kraj stola reče mi uz osmijeh mlada podravska Ciganka / u suknji od tako novog crvenila da bi u njem mogla u Milanu pjevati Karmen!/: Stavi pijetla u top! To je značilo: natoči vina u čašu!

- U krznenu postavu, na prsa u unutarnji džep zimskog kaputa metnuo sam garavo cigansko koritance s malim obješenjakom od bikovske kože - poklon tamnolute krčmarice, "prvih grudi Podravine".

Čulni Peićevi doživljaji podravske seljanke, posebice Đurđevčanki - Podravci bi rekli još i Đurđevčica - navode na razmišljanje što je osobitog na njima zamijetio?

Šutljive stoje uz vreće brašna, šećera i soli. Nasmijane obilaze oko kante svinjske masti. Pravit će kolače: jedna s jakim podbratkom "salenjake", druga s jačim trbuhom "mazanicu" i treća s još jačim bokovima "zlevanku". Koliko su zdrave svjedoče im naušnice. Zlatar koji im je iglom i kliještama probijao resu, rekao im je u okrvavljenu ušku: "Osim što je lijepo, zlato je i ljekovito, upija iz čovjeka u sebe sve bolesti." Koliko su grudno izvanredne, reći će ti ljubavnik kojem one ne kažu: "Otkopčaj mi grudnjak", nego "Skinu mi ham".

To su ti Podravke, kćeri mljekara, sestre konjara, supruge orača, udovice pjeskara - žene visoke, teške od zemlje, crne od snijega, caklaste od sunca. Tugaljive kao purice, ponosne ko pauni. Sve su od reda biciklistkinje. Kraj povorke cipresa na ulici, voze izvan Đurđevca gdje rže zelenilo mlade zobi. U haljinama im šare kokoši i jorgovana. U košulji oko bedra im šuška nešto kao bazgov cvijet u kiši, a koljeno im je pretočena muzloca.

Preko ceste ispod tornja i baraka crni se /ali svaki ima zeleni prozorčić/ malo cigansko naselje. Bili su ovdje u živom pesku i prije podizanja tornja! Zima je, pa ih se ne vidi. Sjede unutra uz vatru i dubu korita ili svijaju lim u lopatice za žeravicu. Kako izgledaju i kakvi su, govori njihovo rublje na stablima punim snijega: jedan grudnjak ljubičastiji od podočnjaka i jedan kombine zeleniji od sumpora! Ne smetaju tornju niti toranj njima!

U svoju putnu bilježnicu Peić je unio i veoma zanimljivu priču veselih naftaša o tome kako su Cigani pratili podizanje naftnog tornja u "živim peskima" u Kalinovcu. Za njih je to bila posebna predstava koju su uživiljeno promatrali: *Korakom kakvim se ide na nogometni stadion, Cigani su izlazili iz svojih kućeraka! I muškarc i žene i starci i djeca! Dobro su se ogledali po crvenoj potkovastoj izbrežini "živog peska": gdje da nađu što bolje mjesto za gledanje, ali istodobno i mjesto za što bolji bijeg, ako se toranj prevali! Požurivali su nas, vikali nam savjete, nudili da pomognu, horukali, klicali nam i pljeskali. Kakav Madrid s arenom i njezinom publikom, s bikom, bandariljerosima, pikadorima i matadorom! Kalinovac sa "živim peskom", njegovim Ciganima, naftaškim tornjem, tornjašima i šefom radilišta, to ti je bila, bogati, korida!*

Kolikogod ga nasmijavale ovakve priče o Ciganima, jer njihovu bezbrižnost i naivnost izjednačuje s dječjom, Peić se veoma brzo vraća u realni svijet putnika zaduženog da ovjekovječi potragu za naftom i plinom u podravskom podzemlju. Kaže: *Makar je oko nas blato i magla, sretni smo od ovog velikog plinskog bogatstva pod nama i nasmijani od ove ozbiljne, odgovorne naftaške mladosti oko nas.*

Čut će još priča o Ciganima kao što je ova koja govori kako je Ciganin "prvi dotrčao podnijeti molbu da može pod naftnim tornjem otvoriti birtiju / Ništa, kume, veliko, za početak samo piće iz košare /. Kroz Pitomaču, najbogatije romsko mjesto velikih kuća raskošno namještenih, Peić je prošao kad se već smračilo pa joj je posvetio samo jednu rečenicu: *Pitomača je navečer bijela kao bedro Podravke i crna ko brk Ciganina.*

U Đurđevcu, izlazeći iz restauracije Picok, Peić je prezadovoljan jelom, koje se poslužuje u zemljanom crvenom tanjuru u obliku velikog srca s malom naftnom bakljom. Oduševljen je i društvom mladih Podravaca naftaša, ali njegov doživljaj upotpunjuje i ovaj lijepi ženski, novi hrvatski Rom!

NEZAOBILAZNO ODREDIŠTE - GRABROVNICA

U Grabrovnici, rodnom selu pjesnika Petra Preradovića, prvi tko nas je pozdravio, zaželio dobrodošlicu, bila je u pol mjesta ispružena mala, od patkove glave zelenija, sjajnija - bara! Ponad nje uz cestu brežuljčić! A na brežuljčiću četiri velike lipe! Među njima prizemnica! Žuta je i bijela kao jaja rode koja je /podigni glavu!/ - gle, gore na dimnjaku sagradila od bilogorskih suvaraka i dravske mahovine crno gnijezdo! Pod nogama mi škrugucka suhi potočni, nasuti pijesak Čitam na kamenoj ploči: "U ovoj kući rodio se hrvatski pjesnik Petar Preradović 19. III 1818.g. Postavio hrvatski narod 1909." Prepisujem to u putni notes! Jaki kukuriku pijetla iz nedalekog seoskog dvorišta! Zatim nježno - još gubice pune mlijeka - blejanje, kao rosa mladog teleta! Roktaj svinje! Hrzaj ždrijepca! Jecaj purice! Uzdah goluba! I napokon zrikavci u sijenu! Šutim, nasmiješen, začuđen: eno, na plaketi,

Preradović duboko na obrazu ima tako počesljanu kosu da se čini da to nije samo kosa lijepog oficira i pjesnika nego zapravo mali lav jake grivice, preživog repića!

Ulazimo u bijeli hodnik! Crne drvene grede. Duboki, vlažni ravničarski dah. Prva fotografija: ona ista mala draga bara koja nas pozdravila na ulazu u pjesnikovo rodno mjesto! U njezinom mulju sja odraz neba. Oko bare guske i neko malo ritsko cvijeće. Nad svim lovorov suhi vijenac i svilena vrpca: crven-bijeli-plavi! U prvaj sobi možeš sjesti na seljačku klupu i gledati čas bijelu peć, čas crni zemljani vrč. Ili stojeći na propalom krznu jazavca - čitati pjesnikov životopis. U drugoj su sobi Strossmayer, Vraz, Mažuranić. I Preradović među njima, sa ženom. Uz sablju! Na stolu preko pola metra veliko licitarsko srce. U njemu fotografija pjesnika "Djeda i unuka". Podalje, u čitaonici, u srebrnim okviricama sličice. Tu su u frakovima i naočalama članovi Hrvatskog pjevačkog društva iz Amerike, iz Indiane.

Prije nego je 1968. uređena kao muzej Preradovićeva rodna kuća bila je u početku graničarska postaja, zatim lugarnica, sjenik, pa i zadružno skladište. Tu je bila i čitaonica i kino. Matko Peić odlazi iz Grabrovnice pun dojmova i na putu prema novim odredištima bilježi misli vezane uz Preradovića. Ah, roditi se ovdje u podbilogorskom diluviju koji se na geološkim kartama žuti kao daždevnjak! Roditi se ovdje u podbilogorskom paleogenu koji na mapi leži kao zelembać! I imati rodni dom negdje na Špitalskoj livadi uz put koji se gubi u bespuće oko Turnišća i Sedlarice, ali ipak te sigurno dovodi do Otrovanog brega, do Galga! Roditi se uz baru a kasnije pisati sinje more, roditi se u ravnici a veličati "hridnu strminu", od mutne rječice djetinjstva stvoriti - "rijeku srebrenicu", od pasjeg oka - biser, os blata - dragi kamen, od kopriva - lovor, od podravske guske - sjajnu vilu i od grabrovničkog pijevca - crvenu zoru hrvatsku! Od djeteta rođenog kraj Babinog brega, na 138 metara nadmorske visine, postati rijetko muški pjesnik. Od dječarca s Veselog brega /141metar/ postati rijetko ozbiljni, melankolični bard Domovine! I poslije svih marševa i putovanja od Beča do Milana, od Temišvara do Verone - imati sestru zakopanu u Veliku Pisanicu, oca i drugu sestru u Malu Črešnjevicu, zapravo u blato ponad kojeg se plavi Bilogorje

PJESNIK I NAFTAŠ

Peić dovodi Preradovića u vezu s našim vremenom. Zamišlja kako bi se ponašao ovdje u svom rodnom kraju okružen naftnim tornjevima. Što bi rekao, što bi pjevao, što bi ga iznenadilo?

Na naftnom polju bi se začudio da je prestao "list po gorah, cvijet po livadah". I da nema kao u njegovim pjesmama potocića i jezera iz kojeg bura "pjenu sobom nosi". Morao bi krenuti golim naftaškim terenom, nabijenim kamenom tucancem do bazena u kojem se neobično crni, iščupana, ukročena utroba naše hrvatske matere zemlje! Nema više stihova:

Kad dođoše na brežuljak gori,
Svom unuku starac progovori:
K staroj onoj klupi me dovedi.

Umjesto stare klupe, na brežuljku je oko Grabrovnice novi naftni toranj Cardwell 4! Nitko da lane, a kamoli da na tornju zapjeva:

*Plovi, plovi, moja lađa,
U koj godijer kraj*

Ne! Tu nema stranog romantičnog šaranja morem. Tu u Vašem rodnom kraju, dragi pjesniče, danas se sve mora znati! I to na milimetar, na sekundu!

Domovina - ta velika riječ koju ste Vi često ispisivali Vašim bijelim, ptičjim perom, ta riječ danas, baš u Vašem kraju, znači nešto drugo. To Vam je nekoliko blatnih suza, izvučenih s tisuću i više metara iz utrobe naše zemlje Hrvatske i stavljenih pod mikroskop. Kako je sa srcem /Vama tako omiljela riječ za domoljublje/ naše djedovine? Mladi inženjer nafte manje čita o njem iz Vaše knjižice pjesama "Pervenci", više s francuskog stroja "Chromographe". Umjesto Vaših hrvatskih stihova o ruži, cjelovu, zori, vili, mjesecini, francuske riječi: geoservices, manoeuvres, metrage, marche sensibilite, alarme! Umjesto Vaše poezije u kojoj naš jezik

*kao vječno more sinje
u kretu je gipkom, lakom
podaje se duhu svakom
i mreška se i propinje*

kakva li je moć vjetra koji zuji, zveči, zvoni, zvuči, šumi grmi, tutnji, huči - na naftnom radilištu - jezikom "General Motorsa".

Uvaženi Matko Peić tada, 1974, u knjizi Crno zlato nije naveo i one Preradovićeve uzvišene stihove kojih su se, sasvim sigurno, i podravski naftaši prisjećali u trenucima borbe hrvatskog naroda za samostalnost. Posebice u Domovinskom ratu. To su glasoviti stihovi iz pjesme Rodu o jeziku. Dodat ćemo ih u ovu cjelinu kako bismo ukazali na veliko pjesnikovo domoljublje, i što je još važnije, naglasili njihovu trajnu vrijednost.

*Ljub' si, rode, jezik iznad svega,
U njem živi, umiraj za njega!
Po njemu si sve što jesi:
Svoje tijelo, udo svijeta,
Bus posebnog svoga cvijeta
U naroda silnoj smjesi,
Bez njega si bez imena,
Bez djedova, bez unuka,
U prošasti sjena puka,
U buduće niti sjena!*

Peić nastavlja: Koliko god Preradović pisao na mahove i sentimentalno, on je pisac muške ruke. Kad ta vojničina piše na primjer o ružici, piše vojnički! Ružica kaže slavuju:

*"Rado bih ti konak dala,
al grančice ne imam glatke,
sve su trnjem oružane".*

Ne kaže: trnjem obrasle, nego baš: oružane.

Taj Preradović, taj pjesnik, piroman nacionalne vatre, bio bi izuzetan naftni reporter! Njegovi stihovi

*Na zapadu nebo planulo u ruj???
i gori ko zlato rastopljeno tuj,???
i po zlato plovi, uz rumen si blist,
po oblačić koji, ko ružice list*

nisu daleko od modernog opisa naftne baklje! Ne znam tko bi danas našu naftu nazvao boljim stihom: "naših srca plameništem", i točnije napisao sjevernohrvatski pejzaž: "Kad istočne gore već u vatri novog sunca gore "Ne treba zaboraviti da je Preradović kao dječak napisao 1834. godine pjesmu "Der Brand von Neustadt" u kojoj je opisao požar u vojnoj akademiji koju je polazio u Neustadtu! Od elemenata koji se javljaju u njegovoj poeziji, ni zemlja ni zrak ni voda nisu na prvom mjestu, nego je to u prvom redu Vatra:

*i ražari svetu vatru rodoljublja,
svako srce budi zublja,
svako oko budi plam
da s narodne svete stvari
sav usplamti narod nam!*

Velik dio ognja u vatri jučerašnjeg Preradovićevog rodoljublja danas je bez sumnje i nafta njegova rodnog kraja!

NA IZVORIŠTIMA PODRAVSKE NAIVE

Matko je znao da sam Podravec. Vjerojatno je to razlog što je izbjegavao razgovor o našem naivnom slikarstvu. U TV kalendar, u kojemu je dugi niz godina obrađivao likovne teme nije uvrstio nijednog naivca. Osim, naravno, Francuza Henrija Rousseaua zvanog Carinik. Čini mi se da nije ni Krstu Hegedušića. Kad je govorio o njemu, označio ga je kao rodonačelnika naivnog slikarstva, odnosno onoga koji je Ivanu Generaliću dao prve upute o slikarskoj tehnici. Na neka pitanja odgovore ćemo sigurno naći u Peićevim putnim zapisima.

U RESTAURACIJI PICOK

Iz lusteru, u obliku petrolejke, pada crvena svjetlost na zidnu slikariju. Na njoj vidiš stari Đurđevac i njegovu povijest. Tu su zdesna smeđe podravske kule, a slijeva zeleni turski šator gdje se Turcima diže brk od pogleda na nekakvu голу kurvu. Preko neba upaljenog topovima leti glavna senzacija slike:

đurđevački pijetao! On je, po priči, spasio grad. Da zavaraju Turke, da imaju i baruta i zaire na pretek, bacili su Đurđevčani pijetla preko zidina. Obmanjeni Turci Ulama bega napustiše opsjedanje tvrđave lukavog Stjepana Prodanovića zvanog "Vrag".

Ovome je zapisu iz 1974. potreban komentar. Đurđevčani su Matku zamjerali što je njihova picoka književno nazvao pijetlom! Ali to je sporedno, a glavno je što profesor izruguje i taj skromni slikarski uradak Jože Turkovića, ne navodeći autoru ni imena, a njihovu slavnu legendu naziva pričom. Legenda je "Picokima", kako stoljećima nazivaju Đurđevčane, gotovo svetinja. Ona govori o njihovoj dosjetljivosti ili lukavosti u odnosu na Turke koji su se utaborili oko tvrđave misleći kako će ju uskoro lako osvojiti, ali je upravo taj iz topa ispaljeni picok, slomio njihovu čvrstu volju za osvajanjem tvrđave. On ih je uvjerio kako branitelji imaju još dovoljno hrane i neće se predati. Pater Paškal Cvekan u monografiji o Đurđevcu prihvaća istinitost te zgrade s ispaljenim picokom, no slaže se s nekom povjesničarima, kako se ne može točno ustanoviti vrijeme kojega se od brojnih turskih napada to dogodilo.

Nekoliko godina poslije Crnog zlata, u knjizi Ljubav na putu, u istoj staroj krčmi "Picok" / kasnije je ona srušena i izgrađen je hotel koji je zadržao staro ime, a otvoren je potkraj 1981./ Peić se ponovo susreo s Turkovićevom slikom. Đurđevcu se približava iz Kalinovca.

Desno, nad "živim peskima" u daljini crveni se stara građevina kao zaklani pijetao krvav od ispiranja u ciganskom koritu.

Usput se zaustavljamo u poznatoj birtiji "Picok". Ulazimo kao u staru podravsku pušnicu za sušenje mesa. Jedva se vide klinčanice za šubare i kožnate kape šiltaruše. Teško razaznajem peć naftarušu i lovački zeleni pokrivač prebačen preko guzatih bubnjeva među glazbenim instrumentima. Nema dugo kako sam bio ovdje, a gle, ona slika na zidu s Turcima, kurvom i pijetlom, kao da je odmrčala. Od pušenja crnja je već od šunke. Ma za kakvu godinu, za mjesec, za tjedan, preko noći sve se promijenilo! Čini mi se da ću uskoro morati nositi sobom na naftaški teren moju knjigu "Crno zlato" da vidim, da nađem nešto što sam nedavno, jučer opisao!

U naftaškom društvu Peić sluša i bilježi i potiče razgovore ako se samo nabaci neka zanimljiva tema. Tako se u Molvama poveo i razgovor o nedalekom selu Hlebine, poznatom po galeriji slika i radionicama slikara naivaca.

"Tuže se seljaci u Hlebinama da od ovog eruptiranja plina oko njih "zemlja radi": ljuljaju se kuće, škripe vrata, drhće pas, ukoči se guska, ljulja se svinja, umukne krava, teletu pri sisanju u ustima stane mlijeko! Ne drhću samo stakla na oknima nego zveckva sva staklarija primitivaca. "Od tog našeg naftaškog hopa-cupa, kaže mi molvanski naftaš, kist naivnog slikara drhti kao rep miša u potresu!"

U mašti vidim: na jednoj razbijenoj staklenoj slici razvalila se staja, raskolio se bik, razlomio se konj. Na drugoj slici puknuo je sokak, prekinuo se red gusaka, jednoj smrvljenoj kuji ostali su samo iskešeni zubi i razroke oči. Kraj većih krhotina bilo je sasvim malenih na kojima se raspoznavao rep svrake, držak drvene žlice, nožni palac svinjara. U gunguli plina i džumbusu zemlje dogodilo se i među slikama i čudovište: krhotina slike sa šišmišima pala je na krhotine slike s bundevama pa su - kao u sprdnji - stvorili portret jednog egedaša / violinista - op. v.f./ prejakih obrva!

Taj doživljaj Matka Peića, u mašti, veoma je zanimljiv i literarno impresivan. Međutim, nedostaje njegov odnos spram naivnog ili primitivnog podravskog slikarstva, njegov komentar povjesničara umjetnosti, pedagoga i slikara o fenomenu naive. On bilježi komentar mladog razljućenog podravskog veterinara: "Već mi je preko nosa takve Podravine koju su naslikali umjetnici, posebno

naivni. Dosta mi je vrijeđanja te jake, zdrave zemlje što je - iako crna, ravna i u muku, domarširala duboko pod nebo - da bude granica našeg sjevera. Najradije bih nogom udario u tu sitnu slikarsku staklariju "samoniklih" na kojoj je naš čovjek s Drave: bogec, skitnica, dronjo kotlar, guravac, koritar, prosjak, futavac, kokošar, klatež, jebivjetar, ušljivac, šumski čovjek, niškoristi, gladuš, gologuzac, galženjak, frenter, neotesanac, feko, tuluman, potucalop, usranac, bitanga, pokućarac, slijepac, sluga, smrdljivi martin, betler, izgubljeni pas, daska koju nosi Drava, šekreški poklopac!"

Ovaj vokabular začuđujuće je bogat za mladog veterinara! A što se njegova odnosa prema "slikarskoj staklariji samoniklih" tiče, moramo se podsjetiti kako je svojedobno taj naš radišan podravski čovjek mrmljao zbog lika Dudeka u TV seriji. Jer se, tobože, smatra kako su svi Podravci Dudeki i Gruntovčani te zbog čega se snimaju samo stari trošni kućerci kad su Podravci izgradili toliko toga novoga i lijepoga. I što sad? Profesor Peić nije poučio mladoga "doktora za životinje", kako ga naziva, da slikari naive stvaraju bezbrižno i spontano ponukani svojim srcem. Da nisu opterećeni zakonitostima likovne teorije, da u svojoj uobrazilji nalaze drukčije oblike i likove i boje. Druga je pak stvar što je izvornoj naivi rušila ugled masovna proizvodnja tih staklarija za brzo bogaćenje. Vrijedna djela i nekoliko autora sigurno će naći mjesto u povijesti hrvatske naivne umjetnosti.

Jedne, ne tako davne godine, posjetio sam mlađeg Generalića u Hlebinama. U Vatrogasnom domu održavala se priredba, točilo se dobro vino, a jelo se onako kao na sajmovima. Promatrao sam ljude i najednom sam prstom počeo pokazivati likove koji su bili nalik onima s naivnih slika, cijela galerija recimo uvjetno deformiranih likova. Da to tada nisam vidio "u živo" nikada ne bih povjerovao u njihovo realno postojanje. Umjetniku, kakav god on bio, takve su figure uvijek zanimljivije. Onaj Matkov mladi veterinar nije živio u vremenima kad je bilo podravskih prosjaka s vrećom na leđima i "botom" kojom su se podupirali. Bogatiji gazde na takve s dna, ušljive i smrdljive, gladne i doslovno bose, zvali su propalicama i bez milosti puštali su na njih pse. Podravina prve polovice dvadesetoga stoljeća bila je još jako daleko od gospodarskog prosperiteta.

OPROŠTAJ S PODRAVINOM

Još je u Skitnjama Peić rekao kako je pisao na svojim putovanjima "Na: koljenu, koje je tako poskakivalo da mi je rukopis nalikovao na poremećeno jato divljih gusaka." Izdržao je sve neudobnosti donoseći u Zagreb ono što će postati književno bogatstvo. I još više: dokument o jednom vremenu.

Toliko vozila juri novom Podravinom. Ne voze se danas više samo ljudi! Pijetao caruje u "rekordu", guska se valja u "fiatu", a svinjče je gazda u "fici". O, što postade od zemlje jakog testosterona, od zdravog estrogena!

Namjerno se ovdje nisam bavio životopisom Matka Peića. Jer, gotovo je u svakoj njegovoj knjizi otisnuta manja ili veća bilješka o autoru. Poznao sam sve vrste njegova djelovanja, sva područja na kojima je stvarao, a možda će se otkriti još ponešto u njegovoj ostavštini. Ali, poznao sam profesora Peića i kao TV autora. Na suradnju u TV kalendaru bio je jako ponosan, posebice na onaj dugogodišnji rad na snimanju i na montaži svojih nezaboravnih priloga što ih je oplemenjivao vlastitim glasom i pojavom. Kao prijatelju i uredniku darovao mi je s posvetom svaku svoju knjigu, osim Skitnji, jer smo se upoznali neposredno poslije njihova izlaženja, gdje? U gostionici, krčmi ili birtiji /kako je volio reći/ Kutjevo, u Tomičevoj ulici u Zagrebu. I sam je ostao zatečen te večeri kad

mu je barem desetak, reklo bi se gemištaša, prišlo i čestitalo na knjizi koju nisu samo vidjeli u knjižarskom izlogu već su je i čitali. Naveo bih na kraju samo nekoliko rečenica iz Skitnji u kojima Peić objašnjava svrhu svojih skitnji:

Putovao sam zapravo da vidim: odakle sam došao, gdje sam rođen. A to nije bilo baš predaleko, ondje kamo je prognan Ovidije! Priroda je već potamnijela kad sam napokon uvidio što sam. Malo zemlje pod seljačkim noktom, malo mirisa sijena u kosi ravničarske skitnice.

ZAVRŠETAK

Kad se 1967. pojavila prva knjiga proze /glasovite Skitnje/ Matka Peića zaredale su bujice komentara i pohvala autoru. Skitnje su bile otkriće kao što je i sam Peić bio književno otkriće. Prije toga uživao je ugled vrhunskog likovnog stručnjaka, predavača na Akademiji likovnih umjetnosti, esejista, pjesnika. Peić je ponovo afirmirao u Hrvatskoj zapostavljenu književnu vrstu - putopis. Govoreći jednom o mjestu putopisa u književnosti rekao je: ž'Poslije pisca romana dolazi pisac novela, a na kraju putopisac, u stvari neki pismeni putnik!" Ali, sam je opovrgnuo svoju izjavu. Taj "pismeni putnik", putujući zemljom Hrvatskom sa svojim blokićima i olovkama, marljivo je bilježio, kasnije dopunjavao i razrađivao teme, da bi na kraju taj zadnji dio svoga posla nazvao - montažom. Ovdje smo se posebice bavili njegovim putopisima iz Podravine. Ostavio nam je sliku našega kraja iz vremena kad su nikle bušotine i tornjevi tragača za naftom i plinom, novootkrivenim podravskim bogatstvima. Knjige Crno zlato i Ljubav na putu svjedočanstva su toga vremena i Peićeve zaljubljenosti u sva naftaška pregnuća u korist prosperiteta. Zato je pisac ponekad euforičan u prikazu života naftaša u koji on, fini gospodin iz grada, uranja do potpune identifikacije. Mi Podravci, nismo oduševljeni njegovim ocjenama fenomena naše naftne, ali profesor Peić ovdje se njome bavio uglavnom navodeći mišljenja naftaša koji iz te slikarski prikazane podravske bokčije streme novom, drukčijem standardu življenja. Matko Peić u svemu je drugom opisao Podravinu sredine 20-tog stoljeća onako kako nitko drugi nije. Premda se ta slika u nekoliko desetljeća od izlaženja njegovih knjiga promijenila, toj, sada staroj Podravini, sentimentalno se vraćamo.